

*Ницета В.А., кандидат педагогічних наук, доцент,
Трюхан О.І., студентка 4 курсу
Бердянський державний педагогічний університет*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ШКІЛЬНОЇ РИТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Реформаційні процеси, що нині відбуваються в освіті України, співзвучні реформам в освітніх систем країн Європейського союзу. Завдяки цьому українська освіта швидко збагачується новим досвідом, підходами, освітніми технологіями та методами, які підвищують «конвертованість» у світі українських дипломів та атестатів. У результаті – поліпшення якості навчання в наших школах, знання нашої молоді стають конкурентоздатними. Такими інноваціями є інтерактивні методи (технології) навчання, які суттєво збагачують навчальний процес сучасної школи, змінюють традиційні підходи до навчання учнів.

На сьогодні запровадження інтерактивних методів навчання є актуальною темою педагогічних досліджень. Науковці вивчають як теоретичний (виникнення, розвиток, класифікація, характерні риси методів), так і практичний аспект проблеми (особливості запровадження методів у курсі вивчення певної дисципліни, переваги та недоліки, виявлені досвідом звертання до інтерактивних методів, розробляються нові способи їх використання).

Інтерактивне навчання досліджували В. Андрієвська, К. Баханов, М. Вейл, В. Горшкова, Б. Джойс, О. Ісаєва, М. Кларін, С. Крамаренко, К. Мередіт, Т. Нестеренко, Д. Паньков, Л. Пироженко, О. Пометун, Дж. Стіл, Н. Суворова, Ч. Темпл, О. Ярошенко та ін. Проте через недостатню розробленість методики систематичного викладання риторики, відсутність її у школах як обов'язкового предмету і надто обмежене коло викладання у вищих навчальних закладах недостатньо вивченим є питання запровадження інтерактивних методів у контексті формування риторичних умінь і навичок учнів.

Мета статті – висвітлити деякі методичні особливості запровадження інтерактивних методів навчання в процесі вивчення шкільної риторики з метою формування риторичної компетентності учнів основної школи.

Термін «інтерактивність» походить з англійської мови й означає «взаємодію». Тлумачення його науковцями неоднозначне, найпоширенішим є розуміння інтерактивності як здатності перебувати в діалозі, коли обидві сторони виступають суб'єктами. О. Пометун та Л. Пироженко подають таке визначення: «Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)» [4, с. 20]. Нині інтерактивні методи навчання все частіше називають технологіями. Цьому сприяє збагачення методичної бази та активне поширення процесу їх запровадження.

О. Пометун виділяє такі найголовніші ознаки інтерактивної моделі навчання:
– інтерактивне навчання побудовано на взаємодії учня з оточенням для застосування засвоєного досвіду (на нашу думку, також для отримання нового досвіду на базі набутого чи окремо від нього);

- змінюються функції педагога та учня, вони обидва виступають суб'єктами процесу набуття знань, умінь, навичок, причому роль учителя все більше зводиться до ролі помічника, консультанта, координатора діяльності учня;
- інтерактивне навчання ґрунтується передусім на конкретно-чуттєвому досвіді, а не загальних знаннях, у такий спосіб школяр учиться самостійно розв'язувати складні проблеми, не може виступати стороннім спостерігачем;
- це насамперед діалогічне (полілогічне) навчання, завдяки чому в учнів формується здатність мислити критично, зважувати альтернативні думки, доходити власної точки зору; таке навчання виключає домінування будь-якого суб'єкта або однієї думки над іншими [5].

Усі вище зазначені особливості інтерактивного навчання можуть бути співвіднесені з процесом вивчення риторики (немає сумнівів, що навички спілкування, толерантність, досвід активної комунікативної діяльності, опора на власний комунікативний досвід і критичне мислення логічно віднести до складових риторичних умінь і навичок), окрім того, що ніяка думка апріорі не може вважатися домінантною, оскільки суть риторики полягає у доведенні власної погляду на певну проблему.

З погляду організації інтерактивного навчання О. Пометун радить учителям визначитися з компонентами реалізації методики, а саме: визначенням мети та проектуванням очікуваних результатів; урахуванням віку дітей; підготовкою до проведення (організацією методичного забезпечення); розрахунком необхідного ліміту часу; проектуванням послідовності дій учителя й учнів [5].

Не менш важливим є формування в учнів готовності до інтерактивного навчання. На думку Д. Панькова, школярі у процесі застосування інтерактивних методів мають послуговуватися такими правилами: «Я активно працюю на заняттях», «Я говорю тільки від власного імені», «Я не веду кулуарних розмов», «Я зорієнтований на саморозвиток», «Я дотримуюся принципу «Тут і тепер», «Я поважаю чужу думку», «Я не говорю паралельно з іншими» [3, с. 7].

Д. Паньков обґрунтував перелік базових навичок учнів, які є необхідними для результативного запровадження інтерактивного навчання: самосвідомість та самооцінка; комунікативні навички та здібності (на нашу думку, важливим є врахування різниці між здобутими навичками спілкування у певній соціальній сфері та вроджених нахилів); творчість; здатність працювати самостійно; здатність працювати в команді; заповзятливість; гнучкість і мобільність; здібність до критичного та аналітичного мислення [3, с. 8]. Такі риси потрібні для продуктивного навчання взагалі, але особливо – вивчення риторики.

Інтерактивні методи (вправи, технології) можна й варто запроваджувати під час виконання практично всіх видів робіт з риторики, що наочно продемонстровано на рисунку 1. Варто зазначити, що проілюстровані на рисунку взаємозв'язки доволі схематичні, вони можуть бути суттєво розширені й доповнені, що залежить від низки суб'єктивних чинників: особистості вчителя, його педагогічної майстерності та професійної компетентності; якісного складу учнів (рівень навченості, особистісні характеристики, міжособистісні взаємини); педагогічних умов (матеріальних, психологічних, санітарно-гігієнічних) тощо.

Запровадження інтерактивних методів (технологій) навчання в шкільній риторичній освіті слугуватиме засобом практичної реалізації принципів шкільної

риторики [2], передусім таких: принципу практичного спрямування, принципу позитивної педагогічної взаємодії, принципу гармонізуючого діалогу, принципу розвивального впливу, принципу евристичності, принципу активного сприймання, принципу «живої» комунікативності, принципу «мовленнєвого вчинку» (школярі мають навчитися серйозно ставитися до слова, до власних висловлювань як до мовленнєвої дії, яка отримує мовленнєву дію у відповідь, може викликати зворотну дію чи протидію).

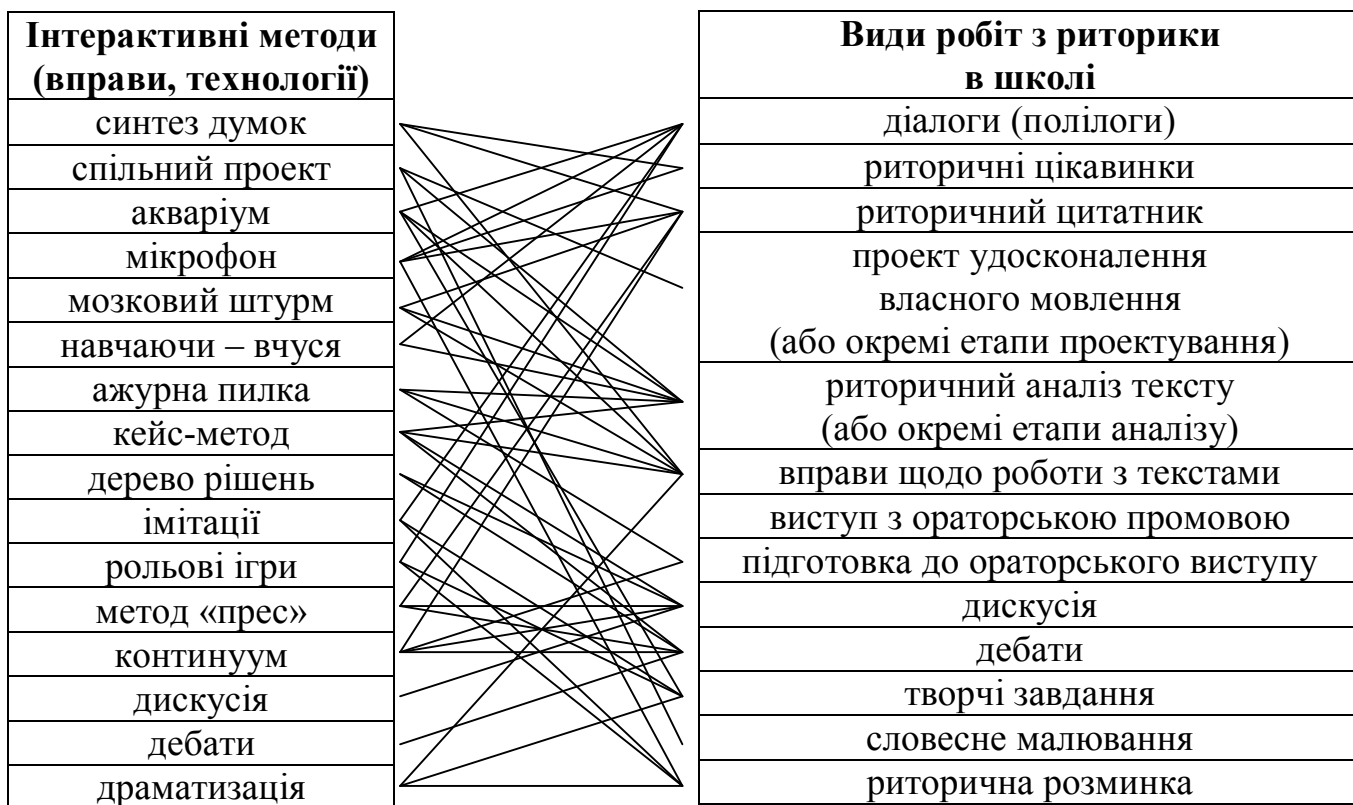

Рис. 1. Застосування інтерактивного навчання в процесі вивчення шкільної риторики

Відповідно до окреслених структурних компонентів риторичної компетентності учнів загальноосвітніх шкіл [1] інтерактивне вивчення шкільної риторики сприятиме:

- формуванню комплексу мовних і риторичних знань у контексті їх вправного застосування в мовленнєвій інтерактивній діяльності;
- розвиткові комунікабельності як ініціативності в спілкуванні, здатності до включення в активну комунікацію;
- формуванню вправності в доборі стратегій і тактик інтерактивного спілкування в навчанні;
- формуванню вправності у володінні експресивно-емоційними засобами мови для досягнення запланованого прагматичного результату;
- формуванню навичок спілкування, комунікації відповідно до інтерактивної ситуації; застосування вмінь використовувати обрані засоби для досягнення комунікативної мети;
- формуванню цінностей і ціннісних орієнтацій.

Отже, використання на заняттях з риторики і, взагалі, в процесі вивчення шкільної риторики в загальноосвітніх навчальних закладах сприятиме формуванню в школярів риторичної компетентності або ж окремих її складових. Вважаємо це інноваційним процесом: вивчення риторики в школі є новацією, новою справою, до того ж шкільна риторична освіта є напрямом формування в особистості учнів нових позитивних якостей, зокрема, риторичної компетентності.

Література

1. Ницета В. Риторична компетентність учнів загальноосвітніх шкіл як педагогічна проблема / В. Ницета // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки) : [частина II]. Листопад, 2010. – № 22 (209). – С. 93-98.
2. Ницета В. Принципи вивчення риторики в загальноосвітній школі / Володимир Ницета // Українська мова і література в школі. – 2011. – № 1. – С. 16-20.
3. Паньков Д. В. Робочий зошит з курсу «Інтерактивні технології навчання» / Д. В. Паньков. – Донецьк : ДПЮ ІПП, 2006. – 52 с.
4. Пометун О. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко // Відкритий урок. – 2003. – № 3-4. – С. 19-27.
5. Пометун О. До досвіду впровадження інтерактивних технологій [Електронний ресурс] / Олена Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – Режим доступу : <http://visnyk.iatp.org.ua/print;514/>. – Заголовок з екрану.

Ницета В. А. Інтерактивні методи навчання у процесі здобуття шкільної риторичної освіти / Ницета В. А., Трюхан О. І. // Основные парадигмы педагогики и психологии в XXI веке : материалы Международной научно-практической конференции (г. Харьков, Украина, 11–12 ноября 2011 года). – Харьков : Восточноукраинская организация «Центр педагогических исследований», 2011. – С. 14–16.